

המשכורות בכחשעה אחוזים, ללא לחץ מצד העובדים, ויש לנו תוכניות הדרכה לטיי פול בפרט ובמישפחה. אנו מקפידים גם על יחס הוגן ואישי לעובד."

אלא שהדברים המרגיעים לא כל כך מרגיעים, ומדי פעם צצות האגות מחדש. על קירות המיפעל מודבקות עדיין מודעת-אבל לזכרו של אחד העובדים, שמישפחתו יושבת שבעה, ועל רקע המודעה העלו העובדים דוגמות נוספות של פגיעות ומחלות.

חיים כהן, למשל, בן 35, עובד במיפעל מזה כ-18 שנים. לפני כשלושה שבועות נמסר לו כי יש חשש שנפגע מאסבסט. זיס, גם זלמן מוסקוביץ, כבן 50, לקה באותה המחלה. שניהם נצטוו להישאר בבתיהם, עד שתימצא עבורם עבודה חדשה במיפעל.

מוסקוביץ' משתדל לשמור על קור-רוחו. הוא החל לעשן מקטרת כשנודע לו על המחלה. "אם כבר מחלה", הסביר, "אז לפחות ליהנות מהעניין". אולם לא כל אחד מצליח לשמור על שלוותו. סיפרה עקרת-בית שבעלה עובד ב"אסבסט": "אני מודאגת מאד, בעלי לפעמים ממש נחנק מרוב שיעול. עשו לו כמה צילומים, אבל לא סיפרו מה מצאו, אם מצאו, ואני מפחדת!"

„העיקר הבריאות!"

מהי בדיוק מחלת האסבסטוזיס? בשלבה הראשון מתבטאת המחלה בירגשה של קוצר נשימה; בשלבה השני מתהווים שינויים במצב הריאות, שאותם אפשר לאבחן באמצעות צילומי רנטגן. שני נזימים אלה מחייבים מעקב, שכן עיקר הפחד הוא מפני החשש — חשש ולא ודאות — שכתוצאה מאסבסטוזיס עלול להתפתח סרטן ריאות, כ-10 שנים ואף יותר מאו התפתחות השלב הראשון של המחלה.

סיבת האסבסטוזיס: חשיפת האדם בי משך תקופה ארוכה לאבק הנגרם מפירוק חומר הגלם של האסבסט.

בדיקת הקשר בין אסבסט לאסבסטוזיס ובין אסבסטוזיס לסרטן מצריכה מחקר מדעי מקיף, שיכלול מידגמים מייצגים — הן של אוכלוסיה רגילה והן של אוכלוסיה מיוחדת של אנשים הבאים במגע קבוע עם אסבסט. בראש ובראשונה מדובר על פועלי האסבסט עצמם.

בישראל אין בתי-חרושת נוספים לתרי כובות אסבסט, אך ניתן לערוך השוואות בין המיפעל הישראלי למיפעלים דומים באירופה, למשל בשוודיה נסגרו בשנים האחרונות שני מעפלי אסבסט, לאחר התערבות ציבורית מקיפה, ואילו בגרמניה ובאנגליה פועלים המיפעלים כסידרם, אך הפועלים מודעים לסכנה, מקבלים מידע קבוע על מצב בריאותם, ומשוכנעים כי ההנהלות עושות הכל כדי למנוע זיהום אוויר. מובטח להם כי אם יתגלה אסבסט-טוויס בשלב מוקדם, ישא המיפעל בנטל הטיפול, עד שיחלפו סימני המחלה.

ואילו בישראל — לא רק שהפועלים אינם שקטים, גם תושבי השכונות שליד המיפעל החלו לדאוג, לחשוש ולפחד. לדברי ריהם נודע להם, כי מחקר שבוצע באיזור גילה, כי אבק האסבסט נישא ברוח ומת-פור בסביבה, עד למרחק של 10 קילומטר-רים, ולא רק זאת, התושבים נוהגים לקי גות פסולת אסבסט מקבלן פרטי שעובד עם אסבסט, כדי לרצף את השבילים ליד הבית ובחצר, "לא רק שלא אמרו לנו מילה אחת על סכנה אפשרית מאבק אסבסט", התלונן אחד השכנים, "אלא שגם מוכי-רים לנו פסולת אסבסט לשימוש ביתי."

"שיקמו ועדתי-חקירה!" תבע שכן אחר, "ועדה של העירייה או של הממשלה, שתבי דוק את התנאים באיזור, ואם קרו כבר אסונות — שיעמידו אנשים לדין, ואם יש סכנה בעתיד — שיסגרו את המיפעל, שהרי ידוע, וכולם אומרים את זה תמיד: העירי-קר — הבריאות!"

כשנשאל אריה שרון, מנכ"ל יאסבסט, מדוע לא טרחה ההנהלה במשך 27 שנות קיומו של המיפעל להסביר לפועלים מהן הסכנות וכיצד להימנע מסיבוכים, השיב: "ייתכן שהיה ליקוי בהסברה."

ומייד לאחר מכן הוסיף: "ואולי יש ליקוי בהבנה?"

סערה קורן

שפילינגר, אך כשהלכתי לבקש אותם, אמרו לי שהכל נשרף." ועד עובדי המיפעל, בראשות צבי ארם וזאב רגה, מנסה להרגיע את הרוחות ולמ-נוע פירסום העניין מחוץ לתחלי יאסבסט: "אנחנו עושים כל דבר אפשרי, אבל אם המצב יחמיר ויסגרו את המיפעל — ישאלו מאות אנשים מובטלים" ואכן, סכנת ה-סגירה מאפילה על פחדם של העובדים מפני מחלות, וחלק מהעובדים מנסה לשכך את הרוחות ולהשתיק את הפרשה. "רוב אלה הם מבוגרים", התריס כנגדם פועל צעיר, "הם בעלי מישפחות, שמפחדים להישאר בלי פרנסה." המנכ"ל אריה שרון מדבר בנחת, כי שחיוך על פניו, "אנו מבצעים את כל הבדרי-קות, כנדרש", הסביר, "אך תמיד יש כאלה שמתמטים."

בשעה מוקדמת באותו הבוקר הגיע לי מקום גם מנכ"ל המיפעל, אריה שרון, שאץ "לכבות את השריפה". הוא עבר בכמה מחלקות והצליח להרגיע את הרור-חות, זמנית לפחות. ההפגנה לא התקיי-מה, אך התקפים שבין הפועלים הבטרי-חו: נמשיך להתארגן, נפגין, וניפנה לאמי-צעה התיקשורת.

הסביר אחד הפועלים, שהודעה רק בי-שמו הפרטי, רפי: "למה לא סיפרו לנו מעולם שיש בכלל סכנה בעבודה הזו? לפני כמה חודשים תלה מישהו מן העוב-דים במיפעל קטע מתוך עיתון אמריקאי, שבו דובר על הקשר הברור בין העבודה באסבסט למחלת ריאות, אנשי ההנהלה באו, ראו את הקטע התלוי, תלשו אותו מהקיר ואמרו שאם יגלו מי תלה אותו יקראו למיטרה, כדי שתעצור את ה-

„אני חולה" אומר זלמן מוסקוביץ', אחד מניפגעי מחלת האסבסטוזיס במיפעל בנהריה. ביתניים ייצא זלמן מוסקוביץ' בחופשת מחלה עד שתימצא לו עבודה חדשה במיפעל עצמו, אך רחוק ככל האפשר מהאבק.

האישי, שהיה עד לפני כחצי שנה מנהל הכספים של המיפעל, נראה כבן 35. לדי-בריו השקיעה ההנהלה מיליוני לירות בי-נושא יניקת האבק ב"אסבסט", שממנו חוששים העובדים. "זאת עשינו עוד לפני התפרצות העניין, באחרונה גם ייבאנו מכונתי-שיאבה ענקית, שעוברת במיפעל ושואבת את כל האבק שבשטח, ואם נפגע אדם במחלה, אנו מחפשים לו עבודה אחרת אצלנו, ויש לנו מה להציע, אם נפגע אדם ויוצא ממעגל העבודה, הוא פונה לביטוח הלאומי, כדי שיקבע לו אחוז נכות, אם יש אובדן השתכרות מוחלט, בשל גיל גבוה, אנו מדריכים את העובד לתבוע את המיפעל — כן, לתבוע איר-תנו! — וחברת הביטוח שלנו דואגת לנושא."

„בעלי ממש נחנק"

דברי המונב" ההנהלה אינה מזני-חה עובדיה. בתחילת השנה העלינו את

חשוד, ויתלוננו עליו שהוציא עליהם דיבה. "ביקשנו מההנהלה, שתחתום לנו על אחריותה, בהווה ובעתיד, לכל התפתחות העלולה לבוא מאסבסטוזיס", אמר פועל אחר, שהאזין לדברי רפי.

„צ'יק-צ'אק ואתה גמור"

ומה זה הפנסיה הזאת שהם עשו לנו? "התפרץ פועל נוסף, שרצה בי-עילום שמו. "הכניסו אותנו לפנסיה מקיפה, זוהי צורת פנסיה שלא מכירים בה במחלה מיקצועית. שמים לנו את הפנסיה בבנק, ואם מישהו מתלונן או ישאל שאלות, אומ-רים לו, הכסף שלך בבנק, אתה יכול לקחת אותו וללכת הביתה! ככה, צ'יק-צ'אק ואתה גמור."

עתה תובעים הפועלים מהנהלת יאסבסט שתמסור להם את צילומי הרנט-גן שנעשו בשנים עברו, ושתבטיח דיווח רגוע סדיר ומתמיד. "כל השנים עשיתי צילומים", טען עובד יאסבסט, צבי

„כמו שור" מכנה יוסף רח' מני את מצב בריאותו כשהגיע למיפעל, "ועכשיו, מי יודע מה יש לי", אומר העובד רחמני.

„ז'ר" מודעת אבל לזכרו של יוסף רחמן, מפועלי המיפ' על, אחרון הפועלים הוותיקים שנפטרו.

„נחנק" כך מתארת סוזן סוויסה את ימיו האחרונים של אידלוביץ'. סוזן עודה לפרידה, למפל בו,